

Posudek disertační práce

Renáty Landgráfové: Topic-Focus Articulation in Biographical Inscriptions and Letters of the Middle Kingdom (Dynasties 11-12)

Předložená disertační práce si jako hlavní cíl stanoví teoretický pohled na jeden aspekt struktury životopisných textů a dopisů Střední egyptštiny, a to roli na informační struktury (řečeno moderními obecně-lingvistickými termíny, v české lingvistice je tato oblast známa jako aktuální členění věty, functional sentence perspective, topic-focus articulation) ve verbálním systému tohoto jazyka. Nejsem kompetentní hodnotit význam práce pro vlastní egyptologická studia, ale i tak musím konstatovat, že podle mého názoru i z tohoto hlediska práce přináší mnohá pozorování, která jsou v dosavadní lingvistické literatuře dosud nezaznamenaná. Ve svém posudku se však zaměřím především na obecně-lingvistické aspekty studie.

1. Autorka prokazuje vynikající orientaci v dosavadní lingvistické literatuře z oblasti aktuálního členění věty (AČV). Konsistentně pracuje v rámci jedné teorie AČV, ale kriticky zvažuje toto své východisko, srovnává je s ostatními postupy navrhovanými zahraničními lingvisty a nachází jasná argumenty pro vlastní postupy.
2. Vybrané specifické téma, totiž informační struktura věty, je v současné lingvistice více než aktuální, a odvaha autorky zpracovat je v kontextu mrtvého jazyka je obdivuhodná.
3. Autorka se mohla ve svém zpracování opírat jen o psané dokumenty, o to je její výzkum cennější, neboť právě pro informační strukturu věty jako jev náležející k popisu podkladové (hloubkové, významové) struktury věty je charakteristické, že prostředky jejího vyjádření se nacházejí v různých jazykových rovinách, povrchově syntaktické, slovosledné, morfologické, ale i fonetické (jde hlavně o prozodii). A u psaných dokumentů jedna z těchto rovin, totiž fonetická, chybí. Autorka si je toho velmi dobře vědoma, jak dokládá např. její konstatování, že z psaných dokumentů to jsou právě dopisy, kde se struktura více blíží jazyku mluvenému.
4. Autorka velmi dobře vidí rozdíl mezi dichotomií „známé“ a „nové“ a tím, co je ve větě strukturováno jako základ a ohnisko. (výslovně např. na str. 102). Zcela správně charakterizuje členění věty na základ a ohnisko jako založené na relaci „aboutness“: ohnisko vypovídá o („about“) základu.
5. Z řady jednotlivých zajímavých pozorování bych ráda uvedla rozlišování „dosahu“ ohniska v případech, že je tímto ohniskem jen sloveso a kdy celá věta (str. 97-98 o rozdílu mezi částicemi jw a mk).
6. Celá práce je založena na velmi jemné jazykové analýze empirického materiálu; doklady jsou vždy komentovány, jejich anglický překlad tyto komentáře vhodně dokresluje (samozřejmě není v mé kompetenci posoudit přesnost samotného překladu).
7. Práce je vhodně doprovázena poznámkovým aparátem, přičemž členění na text a poznámky je velmi uvážlivé.

K práci nemám žádné kritické připomínky, snad jen následující otázky či podněty pro diskusi při obhajobě:

Na str. 20 a potom i dále (např. str. 92) se srovnává ohnisko (focus) s funkcí tázacího slova; snad jde spíš o to, že v tázací větě tázací slovo „ukazuje“, co bude ohniskem v příslušné odpovědi. To je podstatou tzv. otázkového testu, často používaného pro určení ohniska.

V oddíle o fokalizaci se hovoří o kontrastivním ohnisku; přitom autorka odkazuje na práci Roothovu. Domnívám se, že v pozici ohniska jde vždy o kontrast (vybírání se jedna z možných alternativ, a ta se dostává do „kontrastu“ s ostatními alternativami), a zajímalo by mne, zda autorka našla příklady opozice kontrastivní ohnisko versus nekontrastivní ohnisko (na str. 93 a další se říká, že u určitého morfému jde často o kontrastivní ohnisko, dále pak že vždy implikuje kontrastivní ohnisko).

Některé doklady jsou koordinačními spojeními dvou či více vět (např. věta 15 na str. 50); nebylo by vhodné uvažovat o možnosti, že každá z koordinovaných vět má svůj základ a své ohnisko a ne o základu či ohnisku celého souřadného souvětí?

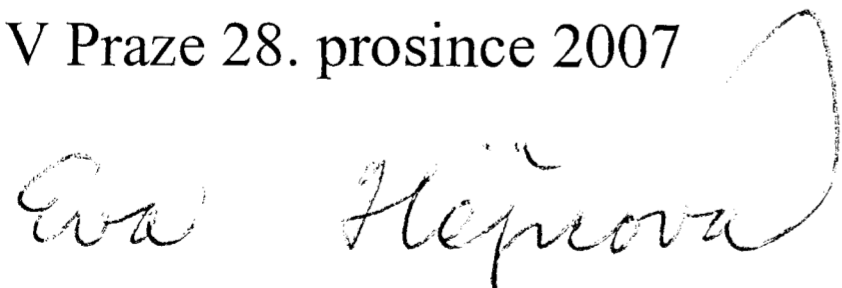
V kapitole IV, v přehledu na str. 36 se ve druhém řádku uvádí možnost, že část věty v základu je kontextově nezapojená ($t = NB$). Tento případ by zasloužil vysvětlení.

Při výkladu o funkční lingvistice se píše, že tento přístup se prosadil od práce Dikovy (1989). Nezapomíná se nezaslouženě na pražskou funkční lingvistiku?

Tyto otázky nijak nenaznačují, že by práce Renáty Landgráfové měla nějaké nedostatky, naopak, ukazují, že je proč se nad výsledky dosažené v její studii dále zamýšlet, že tedy jde o studii velmi podnětnou. Vedle obsahového bohatství je třeba vysoce ocenit formulační a vůbec jazykovou stránku dizertační práce; autorčino vyjadřování je jasné, výklad je dobře strukturovaný, přehledný, teoretické závěry podloženy dobře dokumentovanými empirickými zjištěními. Přehled citované literatury je obsáhlý a zahrnuje studie, které ukazují autorčinu sčtetlost nejen v obecně citované lingvistické literatuře.

Shrnutí: Předložená práce Renáty Landgráfové více než splňuje všechny požadavky kladené na práci dizertační a proto ji vřele a s radostí doporučuji jako podklad k obhajobě pro získání hodnosti PhD.

V Praze 28. prosince 2007

Prof. PhDr. Eva Hajičová, DrSc.
Matematicko-fyzikální fakulta Univerzity Karlovy v Praze